

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Asikainen, E., Hiipakka, M., Kukkasniemi, N., Rämö, V. & Välineva, T. (2022)
Kansainvälisen hanketyön maisema epävarmuuden aikoina – kokemuksia PackAlliance -
hankkeesta. AMK-lehti/UAS Journal, 4/2022.

URL: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022120769606>

Kansainvälisen hanketyön maisema epävarmuuden aikoina – kokemuksia PackAlliance -hankkeesta

Eveliina Asikainen HTT lehtori Tampereen ammattikorkeakoulu eveliina.asikainen@tuni.fi

Marita Hiipakka, FT, DI lehtori, Tampereen ammattikorkeakoulu marita.hiipakka@tuni.fi

Nina Kukkasniemi, DI, lehtori, Tampereen ammattikorkeakoulu, nina.kukkasniemi@tuni.fi

Virpi Rämö, DI, lehtori, Tampereen ammattikorkeakoulu, virpi.ramo@tuni.fi

Tuuli Välineva, FT, lehtori, Tampereen ammattikorkeakoulu, tuuli.valineva@tuni.fi

Asiasanat: kiertotalous, pakkaus, pakkaukset, muovipakkaukset, koulutus, oppimismenetelmät, innovaatio, projektityö, epävarmuus

Erasmus+ -ohjelmat ovat yksi tärkeä ammattikorkeakoulujen kansainvälistymisen väline. Myös Tampereen ammattikorkeakoulu (TAMK) on ollut mukana lukuisissa Erasmus+ -hankkeissa. Erasmus+ -hankkeet tarjoavat mahdollisuuden verkostoitumiseen ja uuden oppimiseen. Harva hanke kuitenkaan etenee tasaisesti ja ongelmitta. Tavoitteenasettelun epäselvyydet, erilaiset odotukset ja käytännöt, viestinnän ja johtamisen ongelmat sekä pedagogiset ristiriidat voivat olla hanketyön arkea. Koronapandemia ja Venäjän yksipuolinen hyökkäyssota Ukrainassa ovat esimerkkejä ulkoisista muutoksista, jotka luovat epävarmuutta ja vaikeuttavat projektien toteutusta.

Tässä kirjoituksessa tarkastelemme näitä hanketyöhön liittyviä epävarmuuksia ja yllätyksiä oppimisen mahdollisuuksina. Kokemuksemme perustuvat erityisesti vuosina 2020-2022 Erasmus+ Knowledge Alliance -ohjelmasta rahoitettuun PackAlliance -hankkeeseen, joka on edistänyt korkeakoulujen ja teollisuuden välistä yhteistyötä kestäväen kehityksen mukaisten pakkausmateriaalien, innovaatioiden ja osaamisen koulutuksen kehittämässä. Hankkeen yhtenä tavoitteena on ollut nykyaikaistaa ja mukauttaa korkeakoulujen opetussuunnitelmia vastaamaan paremmin muovipakkausteollisuuden tarpeisiin sekä luoda korkeakoulujen ja teollisuuden välinen innovaatio- ja yhteistyöympäristö osaamisen ja taitojen siirtoa ja yrittäjyyttä varten.

Johdanto

Kansainvälinen hanketyö tarjoaa ammattikorkeakouluille ja niissä työskenteleville monia mahdollisuuksia verkostoitua, kehittyä ja oppia uutta. Samalla jokainen kansainvälinen hanke on jonkinasteinen hyppy tuntemattomaan. Emme voi tietää varmasti, miten yhteinen ymmärrys eri partnereilla on hankkeen tavoitteista tai millainen johtamistyyli koordinaattorilla on. Epävarmuus ja tuntemattomuus on osa hanketyön viehätystä mutta liiallinen epäselvyys, kovin ristiriitaiset tavoitteet ja odotukset tai erilaiset viestinnän ja johtamisen tavat voivat myös vaikeuttaa hanketyötä. Erot myös korostuvat, kun ulkoiset olosuhteet muuttuvat huomattavan epävarmoiksi ja yhteistyötä hankaloittaviksi kuten tapahtui koronaepidemian alkaessa.

Tässä artikkelissa hahmotamme epävarman ympäristön vaikutuksia hanketyöhön ja mahdollisuuksia varautua epävarmuuteen refleктоimalla vuosina 2020–2022 toteutettua PackAlliance-hanketta. Hankkeen toteutusajalle mahtui ennakoimattomia tapahtumia, jotka testasivat hankesuunnitelmaa

ja sekä projektijohtamista. Tekstimme pohjautuu Tampereen ammattikorkeakoulun projektiryhmän yhteiseen keskusteludokumenttiin, jossa refleктоimme hankkeesta saatuja oppeja. Olemme muodostaneet keskustelusta yhteistä pohdintaa ja jalostaneet reflektiotamme kirjoittamalla tämän artikkelin. Kohtaamamme yhteisen ymmärryksen luomisen haasteet ryhmittyyvät kolmen teeman alle: yllätykset, pedagogisten lähtökohtien erilaisuus sekä projektinsuunnittelu ja -hallinta.

PackAlliance-hanke

EU:ssa 2018 voimaantullut muovistrategia ohjaa uudelleenlaiseen ja kokonaisvaltaiseen murrokseen myös muovipakkausten koko arvoketjussa (Euroopan komissio). Muutoksen toteuttamiseen tarvitaan uusia innovatiivisia ratkaisuja, uutta koulutusta ja osaamista erityisesti yritysten tarpeisiin. PackAlliance-hanke luotiin vastaamaan tähän: hankkeen aikana korkeakoulut ja yritykset kehittivät yhdessä ajantasaista ja tulevaisuuteen luotavaa sisältöä muovipakkausten kiertotalouskoulutukseen, joka pilotoitiin hankkeen aikana. Jokaisessa neljässä toteuttajamaassa korkeakoulu ja yksi yrityskumppani tekivät tiivistä yhteistyötä. Lisäksi yritysten rooli tuli voimakkaasti esiin koulutuksen käytännön vaiheessa, jossa opiskelijat ratkoivat yrityksiltä tulleita todellisia haasteita yhdessä. Lisäksi yrityksillä oli roolia verkostoitumisessa kansallisesti ja kansainvälisesti. Lisäksi mukana oli muita yrityskumppaneita, jotka osallistuivat muun muassa koulutustarpeiden määrittelyyn. TAMK toteutti hanketta Suomessa. (PackAlliance-hanke)

Hankkeen keskeinen tulos oli 30 opintopisteen laajuisen englanninkielisen *Specialist in the Circular Economy of Plastic Packaging* -koulutuksen suunnittelu ja pilotointi. Kokonaisuus suunniteltiin suunniteltu erityisesti vastavalmistuneille opiskelijoille ja muovipakkausten parissa työskenteleville ammattilaisille, jotka haluavat perehtyä kiertotalouteen muovialalla. Jokainen maa suunnitteli kokonaisuuteen yhden viiden opintopisteen laajuisen moduulin. Lisäksi yhdessä toteutettiin 10 opintopisteen laajuinen innovaatiohaaste. Opintomodulien teemat olivat

- Moduuli 1. Uudet materiaalit ja biomateriaalit
- Moduuli 2. Ekologinen suunnittelu ja uudet valmistusprosessit
- Moduuli 3. Muovipakkausjätteiden hallinta ja kierrätys
- Moduuli 4. Kansalaisten ja kuluttajien osallistaminen
- Moduuli 5. Innovaatiohaaste yritys yhteistyönä

Jokainen maa suunnitteli kokonaisuuteen yhden viiden opintopisteen laajuisen moduulin. Lisäksi yhdessä toteutettiin 10 opintopisteen laajuinen innovaatiohaaste. Suunnitelman mukaan moduulit 1–4 toteutettiin hankekoordinaattorin verkko-oppimisympäristössä. Hankkeen opiskelijaliikkuvuus oli suunniteltu innovaatiohaasteiden ympärille maaliskuusta–huhtikuussa 2022.

Yllätykset: pandemian sulkema maailma ja Suomi turvattomana maana

PackAlliance-hankkeen tavoitteet olisi voitu saavuttaa erittäin hyvin, jos maailma olisi pysynyt ennallaan ja hankesuunnitelman mukaiset partnerien tapaamiset ja opiskelijavaihdot olisi ollut mahdollista toteuttaa. Kaksi kuukautta hankkeen aloittamisen jälkeen vaikeuskerroin lisääntyi kuitenkin huomattavasti. Koronaepidemian alettua yhteishenkeä ja -ymmärrystä ei päästy luomaan kasvokkain, kun suunniteltuja hanketapaamisia peruuntui. Vain ensimmäinen hanketoimijoiden

tapaaminen saatiin toteutettua suunnitellusti. Yksi peruuntui ja yhteen me suomalaiset partnerit emme saaneet lupaa matkustaa, vaikka muualla Euroopassa matkustusrajoituksia oli höllennetty. Rahoittaja tuli vastaan pidentämällä aikatauluja, mutta muuten koronan aiheuttamien muutosten kohtaamiseen ei löytynyt tukea.

Keväällä 2022 pandemia helpottui ja suunnittelimme jo innolla maaliskuulle 2022 ajoitettua partnerien tapaamista Suomessa sekä innovaatiohaasteisiin liittyvää opiskelijaliikkuvuutta. Tulikin uusi yllätys: Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainassa. Hämmästyneinä luimme eteläeurooppalaisten partnerien viestejä siitä, että Suomi on turvaton maa. Yliopistoissa päätettiin, että tänne ei voi tulla hanketapaamiseen eikä lähettää opiskelijoita vaihtoon. Vain puolalaisen partnerin edustaja saapui tapaamiseen, jossa kaikkien partnerien piti tavata ensimmäisen kerran sitten tammikuun 2020.

Opiskelijavaihtojen peruuntuminen muutti myös pilottikoulutuksen viimeiseksi osuudeksi suunnitellun innovaatiohaasteen luonnetta. Projektisuunnitelmassa innovaatiohaaste toteutus oli kuvattu lähiopetuksena toteutettavaksi intensiiviseksi ideoinniksi, jossa kansainvälinen ryhmä työskentelee tiiviisti yhdessä. Venäjän hyökkäyssodan tuottamassa epävarmassa tilanteessa haaste toteutettiin kansallisina ryhminä, jotka olivat kansainvälisesti vuorovaikutuksessa vain esitellessään ryhmiensä lopputuloksia. Monia opiskelijoiden kansainvälistymiseen liittyviä tavoitteita jäi saavuttamatta. Myöskään hanketoimijat eivät jakaneet innovaatiohaasteen toteutukseen liittyviä ideoita, vaan jokainen suunnitteli ja toteutti saman ideoinnin itsenäisesti koordinaattorin partnerin mallin mukaan vaihtaen vain niukasti ideoita keskenään.

Pedagogisten lähtökohtien erilaisuus

Verkkopedagogiikan kehittäminen onnistuu hyvinkin alkeellisista lähtökohdista ja innovatiivisten tapojen kehittäminen on mahdollista, kun siihen rohkaistaan ja osallistujilla on kiinnostusta aiheeseen. Esimerkiksi EduEnvi -hankkeessa venäläiset ja kazakstanilaiset opettajat tekivät hyvin rohkeita opetuskokeiluita, vaikka he käytännössä tutustuivat verkko-opetuksen suunnitteluun ja verkkopedagogiikkaan hankkeen aikana, ja verkko-opetuksen infrastruktuuri oli monissa yliopistoissa todella niukkaa. (Kallio & Asikainen 2020).

PackAlliance-hankkeen yhtenä tavoitteena oli kehittää ja kokeilla innovatiivisia pedagogisia menetelmiä, mutta pedagogisen kehittämisen rooli oli kuitenkin vähäinen hankesuunnitelmassa. Projektissa opintojaksojen suunnitteluun annetut pohjat keskittyivät oppimateriaalien ja luentojen tarkkaan etukäteissuunnitteluun sekä opettajien meriittien kirjaamiseen. Nämä sopivat erittäin huonosti TAMKin tiimin suunnittelemiin vahvasti osallistaviin menetelmiin pohjautuviin kursseihin. Kirjoitimme pedagogista käsikirjoitusta ja rakensimme esimerkiksi roolipelirooleja ja videoimme asiantuntijahaastatteluita tehtävineen, mutta valmistelimme erittäin vähän luentodioja.

Eri osallistujamaiden pedagogiset lähestymistavat siis poikkesivat toisistaan ja näkemys opettamisesta saattoi olla konservatiivinen. Myös kokemus verkko-opetuksesta ja erilaisten työkalujen käytöstä vaihteli huomattavasti. Osalle opettajista tämä hanke oli ensimmäinen tutustuminen Moodleen, meille se on arkipäiväinen työkalu. Moodle-ympäristön mahdollisuuksia

esiteltiin niukasti, joten sitä käytettiin pääasiassa melko kaavamaisesti, lähinnä oppimateriaalien jakamiseen.

Meidän tapamme suunnitella opintojaksoja näkyi projektipartnereille valmistautumattomuutena, vaikka meille se oli normaalia oppimisprosessin muotoilua. Me taas ajattelimme, että he eivät ymmärrä nykyaikaista pedagogiikkaa ja oppimisprosessin tärkeyttä. Yritimme käyttää työpaketin kuvausta nykyaikaisten ja innovatiivisten opetusmenetelmien käytöstä kommunikoinnin välineenä partnereiden kanssa keskustellessa. Molemmiin puoleinen arvostus jäi kuitenkin vajaaksi, kun emme olleet alussa samalla kartalla.

Keskinäisen ymmärryksen puute johti ei-toivottuun kehityssuuntaan aiheuttaen arvostuksen puutetta ja jopa välinpitämättömyyttä siitä, miten muut partnerit pedagogisen lähestymisensä hoitavat. Tämä ei suinkaan ollut osallistuvien projektin jäsenten vika tai tarkoitus vaan johtui kompastuksista suurelta osin kommunikoinnin haasteista ja siitä, että emme löytäneet riittävän yhteistä linjaa projektin alussa.

Opimme tästä, että partnereiden väliseen erojen tunnistamiseen ja käytäntöjen jakamiseen on syytä käyttää huomattavan paljon aikaa projektin alkuvaiheessa. Olisi esimerkiksi ollut paikallan järjestää seminaari tai webinaarisarja, jossa eri moduulien toteutuksia olisi esitelty ja kehitelty yhdessä. Olisimme myös voineet seurata toistemme opetusta ja antaa siitä palautetta. Yksi mahdollisuus olisi myös ollut järjestää moduulien suunnittelu niin, että samaa moduulia olisi ollut suunnittelemassa asiantuntijoita useammasta korkeakoulusta. Tällaista mallia käytettiin EduEnvi-hankkeessa ja se tuotti luontevaa ristiin oppimista. (Kallio & Asikainen 2020).

Projektinhallinnan ja sisäisen viestinnän tärkeys

Projektisuunnitelma on hankkeessa eräänlainen pyhä kirja, jossa kuvatut toimenpiteet tulee toteuttaa. Siksi suunnitelman laatu heijastuu myös hankkeen toteuttamiseen. Yksi hyvän kansainvälisen suunnitelman piirre on, että se vastaa kaikkien toteuttajamaiden todellisuutta ja suunnitelmassa olla tiettyä väljyyttä, joka mahdollistaa mielekkään toteuttamisen erilaisista todellisuuksista riippumatta. Toisaalta suunnitelman tulee olla riittävän täsmällinen, jotta hankkeen toteuttaminen on mahdollista. Lisäksi suunnitelman tulisi perustua siihen, että osallistujien asiantuntemusta käytetään parhaalla mahdollisella tavalla.

Harva projektisuunnitelma täyttää edellä kuvatun ihanteen. PackAlliancen suunnitelma oli monilta osin hyvä, mutta siinä oli puutteita ainakin todellisuuksien tunnistamisessa ja partnerien asiantuntemuksen käytössä. Yksi esimerkki tästä oli, että koulutusta suunniteltiin jatkuvan oppimisen tavoitteet mielessä eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen (EQF) tasolle 5, vaikka valittu taso ei vastaa eurooppalaisia korkeakouluopintoja (Euroopan Unioni). Tämä rajoitti kiinnostusta koulutusta kohtaan, koska opintojen sijoittaminen osaksi henkilökohtaista opintosuunnitelmaa saattoi olla epävarmaa. Myöskään hankehakemuksessa eri partnereille jaetut vastuut ja asiantuntemus eivät välttämättä olleet parhaat mahdolliset. Kaikki hankekumppanit tulisi sitouttaa hankkeeseen esimerkiksi eri työpakettien vetäjinä, joka parantaisi yhteistyötä ja hankkeen läpivientiä. Osaaminen eri teema-alueista tulisi kohdentaa osaamisen mukaan tavalla. Osaamisen tunnistaminen rakentuu parhaiten vuorovaikutuksessa tulevien hankekumppanien kanssa jo hankehakemusvaiheessa. Tällaista yhteistä osaamisen tunnistamista ja vuorovaikutusta ei

hankehakemusvaiheessa juuri ollut, mikä vaikutti hankehakemukseen ja myöhemmin hankkeen toteutukseen. Monet kuvaamistamme ongelmista liittyvät näihin hankesuunnittelun heikkouksiin.

Jämäkkä projektijohtaminen, selkeä työnjako ja toisaalta myös sen kommunikoiminen, mitä päätetään yhdessä ja milloin, on erittäin tärkeää kansainvälisen, pitkälti verkossa toteutettavan hankkeen onnistumiselle. Epämääräisyys ja vähäinen kommunikaatio taas lisää kaikkien hanketoimijoiden epävarmuutta ja aiheuttaa omin päin toimimista silloinkin, kun yhteiset pelisäännöt olisivat eduksi. PackAlliance-hankkeeseen osallistuvilla organisaatioilla oli varmasti hyvin erilaisia käsityksiä hyvästä projektinhallinnasta. Tämä näkyi meille välillä ylimalkaisena, toisaalta välillä hyvin tarkkana ja kankeana johtamisena.

Koordinoinnin ja yhteistyön rakentamisen puute ajoi siihen, että lähdimme toteuttamaan asioita omalla tavallamme: muut ehkä tekivät samoin. Tämä johti siihen, että oppiminen muilta kumppaneilta jäi todella vähäiseksi eikä hankkeen tavoite tältä osin toteutunut kovin hyvin. Tilannetta hankaloitti myös hanketta koordinoineen henkilön vaihtuminen koordinaattoriyliopistossa kesken hankkeen. Lisäksi Euroopan komission määräämissä projektin vastuuhenkilöissä vaihtuvuus oli suurta – neljä eri vastuuhenkilöä hankkeen aikana – ja pitkä aika kokonaan ilman oli omiaan vaikeuttamaan havaittujen ja tarpeellisten muutosten läpivientiä.

Erittäin harmillista oli, että suunnitelmallisuuden puutteet ja kohtuullisen vähäinen yhteistyö näkyi myös opiskelijoille ja aiheutti heissä turhautumista ja epävarmuutta. Jos esimerkiksi pilottikoulutuksen aikataulut ja arviointi olisi suunnittelu yhdenmukaiseksi hyvissä ajoin yhteistyössä hankepartnerien kanssa, olisi käsitys aikataulutuksesta ja opetuksen toteuttamisesta ollut kaikilla yhdenmukainen.

Hankkeeseen kannattaa aina heittäytyä – myös PackAllianceen

Kirjoituksemme sävy on ollut kriittinen, mutta nyt kokoamme sen, mitä tästä hankkeesta saimme. Tartuimme rohkeasti hankkeen myötä avautuneeseen mahdollisuuteen kehittää opetusmetodejamme. Näin pystyimme tarjoamaan erilaisen oppimiskokemuksen opiskelijoille ja esimerkin osallistavan verkko-opetuksen mahdollisuuksista partnereille.

Hankkeen kautta TAMKin maine hanketoimijana ja erityisesti pedagogisena osaajana on vahvistunut kansainvälisesti. PackAlliance toi meille esim. kutsun mukaan yhteen Horizon-hakemukseen. Paikallisesti on taas havaittu muovi- ja pakkausalan osaamisemme. Olemme mukana suunnittelemassa Emil Aaltosen museolla maaliskuussa 2023 avautuvaa muovinäyttelyä. Hanke loi myös perustan, jota voimme hyödyntää tulevassa Jotpa-koulutuksessamme. Sen hakemuksen kirjoittaminen oli itse asiassa yhden PackAllianceessa tehdyn SWOT-analyysin tulos.

Epävarmuutta ja yllätyksiä sisältäneessä hankkeessa oma resilienssi ja epävarmuuden sieto on tullut koetelluksi ja varmasti kasvanutkin. Hyvin suunniteltujen kasvokkaisten tapaamisten tärkeys paljastui, kun niihin ei ollut mahdollisuutta. Ulkoa tulleet epävarmuudet lisäsivät merkittävästi ymmärrystämme riskienhallinnan tärkeydestä osana projektisuunnittelua. Saimme myös paljon oppia hankesuunnitteluun, projektipääällikkönä toimimiseen ja kansainvälisissä hankkeissa työskentelyyn. Päätämme artikkelimme neljään ohjeeseen, jotka tiivistävät olennaiset hanketyön periaatteet epävarmuuden aikana.

- Kirjoitetaan jäykkä suunnitelma, mutta vältetään sellaista tarkkuutta, joka vaikeuttaa toteuttamista, jos olosuhteet muuttuvat.
- Jaetaan työpakettien vastuut osaamisen mukaan
- Järjestetään tarpeeksi kasvokkaista vuorovaikutusta, jossa kuunnellaan toisiaan ja rakennetaan luottamusta
- Suunnitellaan hankkeen sisäinen viestintä yhdessä ja sitoudutaan siihen.

English Abstract

The landscape of international project work in the era of uncertainty – drawing on PackAlliance project

Erasmus+ programmes are an important tool for the internationalisation of UAS, also Tampere University of Applied Sciences. Erasmus+ projects provide an excellent opportunity for networking and learning. However, projects seldom proceed only smoothly and without problems. Ambiguities in goalsetting, different expectations and practices, communication and management problems, and pedagogical conflicts can be part of the everyday life of project work. These can be exaggerated by unpredictable external circumstances. Covid-19 pandemic and Russia's unprovoked and unjustified military aggression are examples of uncertainties that can have unpredictable implications to the implementation of projects.

In this article, we consider these uncertainties and surprises related to project realization as opportunities for learning. Our experiences are based especially on the PackAlliance project funded by the Erasmus+ Knowledge Alliance programme in 2020-2022. The project has promoted cooperation between higher education and industry in the development of education for sustainable packaging materials, innovations and know-how. One of the objectives of the project was to modernise and adapt university curricula to better meet the needs of the plastic packaging industry and to create an environment for innovation and cooperation between academia and industry for knowledge and skills transfer and entrepreneurship.

Lähteet:

Euroopan komissio. Plastics Strategy. Haettu 28.10.2022 osoitteesta

https://environment.ec.europa.eu/strategy/plastics-strategy_en

Euroopan Unioni. Eurooppalainen tutkintojen viitekehys (EQF). Haettu 6.12.2022 osoitteesta

<https://europa.eu/europass/fi/europass-tyokalut/eurooppalainen-tutkintojen-viitekehys>.

Kallio, E. & Asikainen, E. 2020. Kohti kestävä jätahuoltoa Venäjällä ja Kazakstanissa UASJournal 2/2020. Haettu 28.10.2022 osoitteesta <https://uasjournal.fi/2-2020/kohti-kestavaa-jatehuoltoa/>

PackAlliance-hanke. Haettu 28.10.2022 osoitteesta <https://www.packall.eu/>